

המלואה של יהושע
המלואה של יהושע
המלואה של יהושע

המלאך של יהושע

1. יהושע פרק ה' יג-טו

(יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו ונלך יהושע אליו ויאמר לו הלא אתה אם לצרינו: (יד) ויאמר לא פי אני שר צבא ידוד עתה כאתי ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל עבדו: (טו) ויאמר שר צבא ידוד אל יהושע של נעלך מעל רגלך פי המקום אשר אתה עמד עליך קדש הוא ויעש יהושע כן:

2. מסכת מגילה דף ג.

רש"י
אמש ביטלתם כו' - בתשובה שהשיבו עתה כאתי אנו למדין תחלת דברי המלאך, האשימן בשני דברים: אמש, כלומר כשהעריב היום, היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו, ונשתחיתם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך].
ועכשיו - שהוא לילה, היה לכם לעסוק בתורה, שהרי אינכם נלחמים בלילה.
עתה כאתי - על של עכשיו.
מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק - לא כאותו הלילה כתיב, אלא בלילה שצר על העי, והכי קאמר: מיד חזר יהושע מדבריו, וכשבא לילה אחר במצור - עסק בתורה.

ועבודה חמורה מתלמוד תורה? - והכתיב +יהושע ה'+ ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו [וגר'] וישתחו (לאפיו). והיכי עביד הכי? והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה, חיישינן שמא שד הוא! שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ה' - ודלמא משקרי? - גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה. אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! - אמר לו: על איזה מהן באת? - אמר לו: עתה באתי מיד +יהושע ה'+ וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה.

3. ספר שמות פרק כג

(כ) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמורך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי: (כא) השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו פי לא ישא לפשעכם פי שמי בקרבנו: (כב) פי אם שמוע תשמע בקלו ויעשית כל אשר אדבר ואיבתי את איביך וצדתי את צדדי: (כג) פי לך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והחתי והפריזי והכנעני החוי והיבوسی והקנזיתיו: (כד) לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם פי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: (כה) ועבדתם את ידוד אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסדתי מחלה מקרבך:

4. רמב"ן שמות פרק כג

(כ) הנה אנכי שולח מלאך לפניך - כאן נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת כי לא אעלה בקרבך (להלן לג ג). כי שמי בקרבך, מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בקרבך. ורבותינו דרשו (סנהדרין לח ב) זה מטטרון ששמו כשם רבו, מטטרון בגימטריא שדי. לשון רש"י. ובאלה שמות רבה (לב ז) ראיתי גם כן יש מי שדורש כך שזה על דבר העגל.
ויש לשאול שהרי הגזרה ההיא לא נתקיימה, שהקב"ה אמר לו ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך (להלן לג ב ג), ומשה בקש עליה רחמים ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, וכמה יודע אפוא כי מצאתי תן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו (שם טו - טז), ונתרצה לו הקב"ה ואמר לו גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה (שם יז). וכך אמרו (סנהדרין שם) דאפילו כפרונקא לא קבליניה, דכתיב אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה:
והתשובה לפי הדעת הזאת, כי הגזרה ההיא לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (להלן לג טז) ונפלינו אני ועמך, ואמר (שם יז) כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם, ועוד אמר (שם לד י) וראה כל העם אשר אתה בקרבך, אבל לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה יג יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר

לו הלנו אתה אם לצרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. ושם תראה ששאלו יהושע מה אדוני מדבר אל עבדו (שם יד), ולא צוה דבר שנגלה אליו בעבורו, אלא שאמר לו של נעלך מעל רגליך (שם טו), ולא בירר למה בא. אבל היתה המראה להודיע אותו כי מעתה יהיה מלאך שלוח לפניו לצבא כבאם במלחמה. וזהו שאמר עתה באתי (שם יד). וכך אמרו בתנחומא (יח) אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו. ומפורש אמרו (בשמו"ד לב ג) בטל שלא ימסרו להם שר כל ימי משה, וכיון שמת משה חזר אותו השר למקומו, שכך יהושע רואה אותו, שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, לכך נאמר הנה אנכי שולח מלאך:

ועל דרך האמת, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא המלאך הגואל (בראשית מה טז) אשר השם הגדול בקרבנו, כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו ד), והוא שאמר אנכי האל בית אל (בראשית לא יג), כי דרך המלך לשכון בביתו, ויקראנו הכתוב מלאך בעבור היות כל הנהגת העולם הזה במדה ההיא. ורבותינו אמרו (סנהדרין לח ב) כי הוא מטטרון, והוא שם למורה הדרך. וכבר פרשתי זה בסדר בא אל פרעה (לעיל יב יב). וזה טעם לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי, הוא בית המקדש, בדכתיב מקדש ה' כוננו ידיך (לעיל טו יז), והטעם אשר הכינתי לי, להיות בית קדשי ותפארתו כי שם הכסא שלם. ועוד אזכיר (להלן כד א) כוונתם כשמו כשם רבו, והנה קולו הוא קול אלהים חיים, והמצוה לשמוע בקולו מפי הנביאים, או הטעם שלא יקצו בניטעות ויעזבו תורה שבעל פה, כענין שדרשו (פתיחתא איכה רבתי ב) ואת אמרת קדוש ישראל נאצו (ישעיה ה כד) זו תורה שבעל פה. והנה פירושו ושמע בקולו (פסוק כא) לדברי, וכן אמר כי אם שמוע תשמע בקולו ועשית כל אשר אדבר (פסוק כב). ואונקלוס רמז זה, שחרגם ארי בשמי מימריה, כי בו ידבר:

5. תלמוד בבלי מסכת תמיד דף ל עמוד ב

לא היה שוחט השוחט עד ששומע שער גדול שנפתח. מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, מיריחו היו שומעין קול מגריפה, (מיריחו היו שומעין קול השיר), מיריחו היו שומעין קול בן ארזה מקיש בצלצל, מיריחו היו שומעין קול החליל, מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז, מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, מיריחו היו שומעין קול השיר, מיריחו היה שומע קול השופר, וי"א: אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ. מיריחו היו מדיחין ריח פיטום הקטורת, א"ר אלעזר בן דגלאי: עזים היו לאבא בערי המכוור, והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת.

6. הראב"ד (כפירושו הארוך על מסכת תמיד עמ' 68 בתור השמאלי)

וא"נ בשחרית יותר הקול נשמע מביום וציר הדלתות היה נשמע שני תחומי שבת אפ"ל ביום וא"נ י"ל דהא דקתני הכא דקול דשער הגדול היה נשמע מיריחו דוקא מיריחו מפני שלא היה שם באותו דרך הרים ולא שום דבר המעכב את הקול או שמא יריחו היתה עומדת בגובה והיו שומעין אבל מצד אחר לא היה נשמע אלא ב' פרסאות דהתם מצד אחד שלא היה כנגד יריחו קאמר והא דקמסיק ואעפ"כ כי האי גוונא משלח דאמר מר וכבר אמר אנא ד' ונשמע קולו ביריחו ואמר רבה בר בר חנה מירושלים עד יריחו י' פרסאות לאו מחמת הכי קאמר שהוא משובח וזה ג'

ומורי הרב החסיד היה אומר דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו מעשה ניסים היו ודוקא היה ביריחו נשמע ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו ירושלים מפני שהיא היתה תחילת כיבוש ארץ ישראל וכמו דתרומת דגן צריך לתרום כן נתרמה ארץ ישראל עצמה ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש לפיכך היא כמו ירושלים והיו נשמעין בה כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים. ולפיכך באלה יותר משאר דברים מפני שכל אלה הדברים קול שער הגדול וצלצל וקול גביני כרוז הם תחילת עבודת המעמידים את הכהנים לעבודתם ולוים לדוכנם וגם קטורת היא תחילת עבודת פנים ודי בהנך